

ΣΥΜΠΛΟΚΑ ΜΕΤΑΛΛΙΚΩΝ ΙΟΝΤΩΝ ΜΕ ΠΕΠΤΙΔΙΑ

Αναπ. Καθ. Γεράσιμος Μαλανδρίνος

Εισαγωγή

n Σπουδαιότητα μεταλλικών ιόντων σε βιολογικά συστήματα

▶ Πρωτεΐνες-ένζυμα

▶ μοντέλα τους → πεπτίδια

▶ Βιοανόργανη Χημεία

Εισαγωγή

► μεθοδολογία μελέτης

- ◇ σύνθεση πεπτιδικού μοντέλου
- ◇ μελέτη αλληλεπίδρασης με μεταλλικά ιόντα σε διάλυμα
- ποτενσιομετρία (τι είναι ;;;)

Εισαγωγή

n Ποτενσιομετρία-αρχή

Μέτρηση της διαφοράς δυναμικού που αναπτύσσεται μεταξύ ενός ηλεκτροδίου αναφοράς και ενός εκλεκτικού ηλεκτροδίου ιόντων σε διάλυμα (π.χ υποκαταστάτη ή υποκαταστάτη-μεταλλικού ιόντος) συναρτήσει του όγκου προστιθέμενης βάσης ή οξέος γνωστής συγκέντρωσης

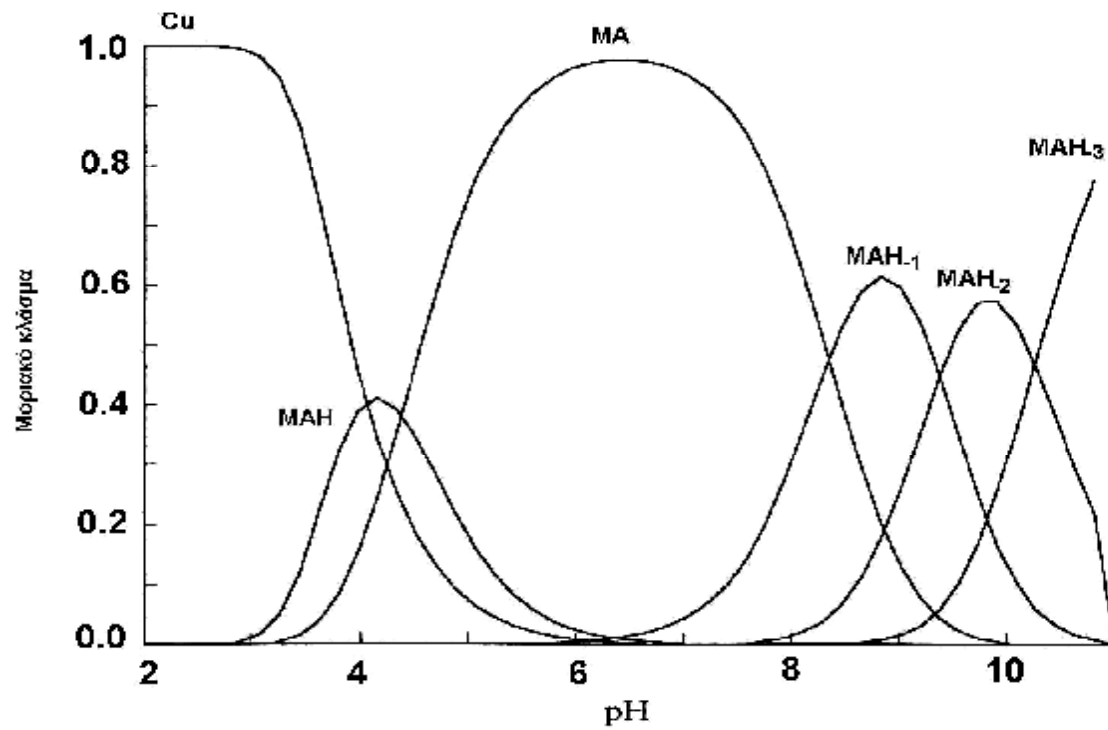
Εισαγωγή

- n Τι πληροφορίες μπορούμε να αντλήσουμε από μια τέτοια μέτρηση;
  - προσδιορισμός συγκέντρωσης (M,L κλπ)
  - παράμετροι βαθμονόμησης ηλεκτροδίου
  - προσδιορισμός pK_a υποκαταστάτη
  - προσδιορισμός στοιχειομετρίας και σταθερών σχηματισμού συμπλόκων που σχηματίζονται
  - διαγράμματα κατανομής σωματιδίων συναρτήσει του pH , pL ή pM
  - Δεν εξάγουμε πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο ένταξης του μεταλλικού ιόντος
  - χαρακτηρισμός σωματιδίων-

Εισαγωγή

- Φασματοσκοπικές μέθοδοι (NMR, EPR, UV-Vis, CD)
- Βιολογική δράση-σύγκριση με το ένζυμο/πρωτεΐνη
- Εξαγωγή συμπερασμάτων-αξιολόγηση

Εισαγωγή

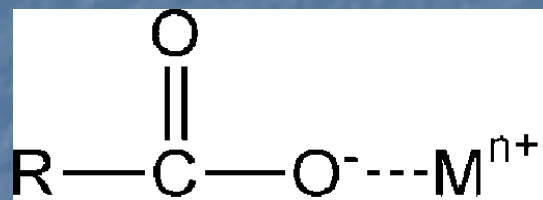
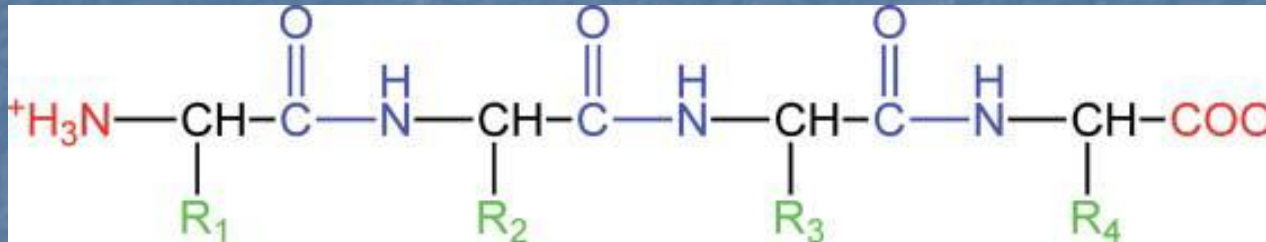
Σύμπλοκα μεταλλικών ιόντων με πεπτίδια

σύμπλοκα μικρών πεπτιδίων (4-6 αμινοξέων) με τα μεταλλικά ιόντα Cu(II) και Ni(II)

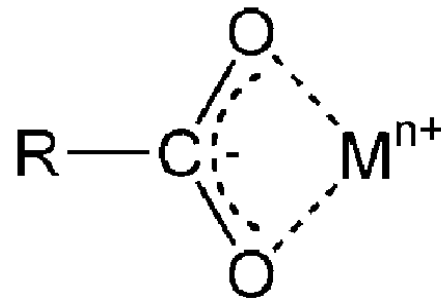
1. πεπτίδια χωρίς όξινες ή βασικές παράπλευρες ομάδες
2. πεπτίδια που περιέχουν το αμινοξύ **ιστιδίνη** (His)
3. πεπτίδια που περιέχουν το αμινοξύ **κυστεΐνη** (Cys)
4. πεπτίδια που περιέχουν τα αμινοξέα **ασπαρτικό οξύ** (Asp) και **γλουταμικό οξύ** (Glu)

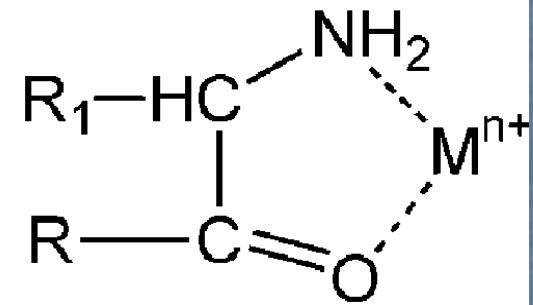
Σύμπλοκα μεταλλικών ιόντων με πεπτίδια

(a)

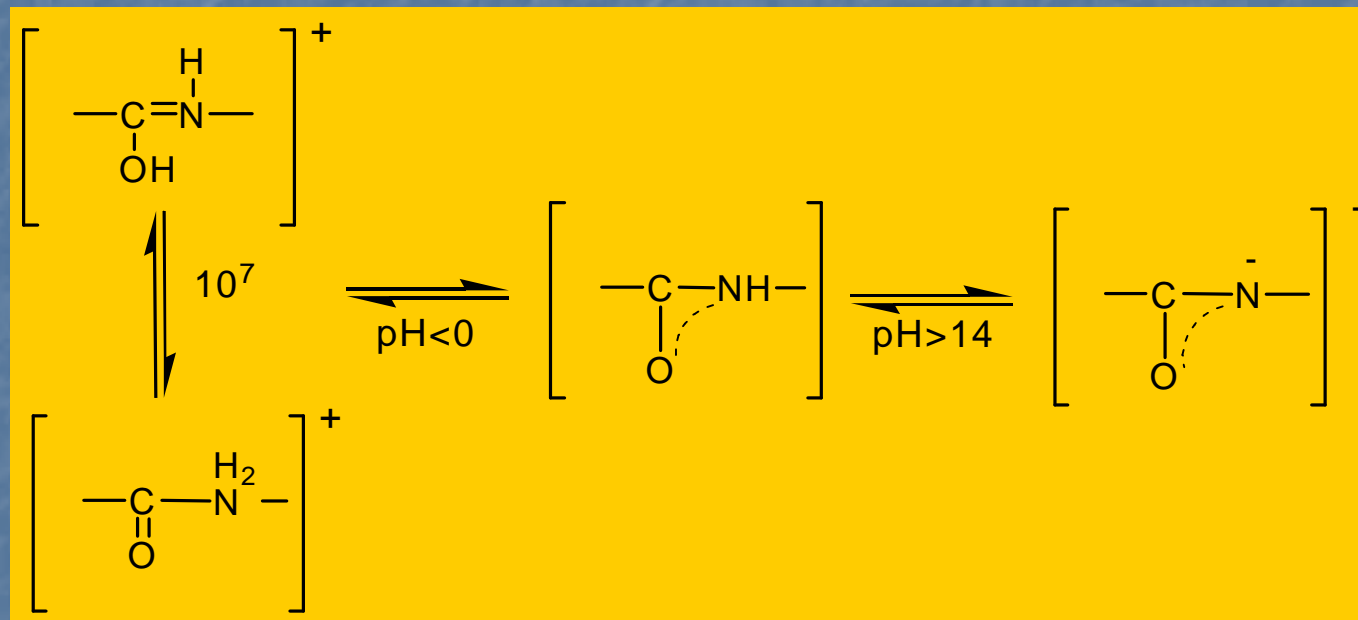
(b)

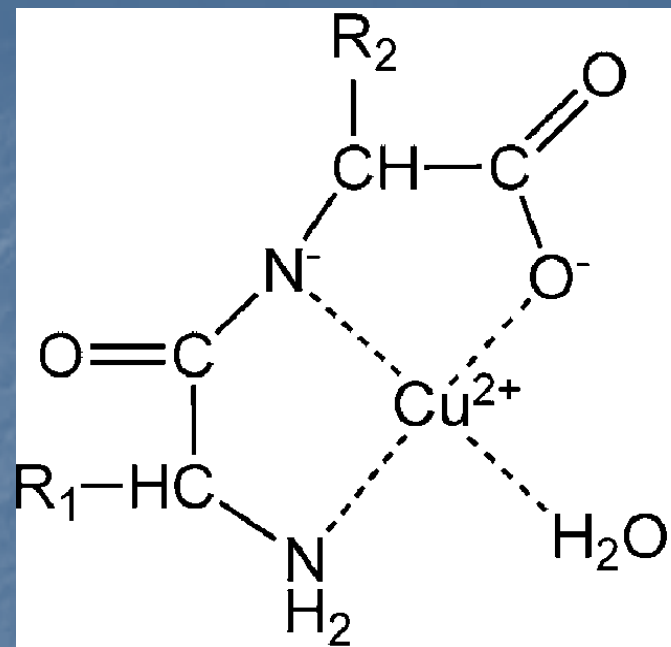

(c)

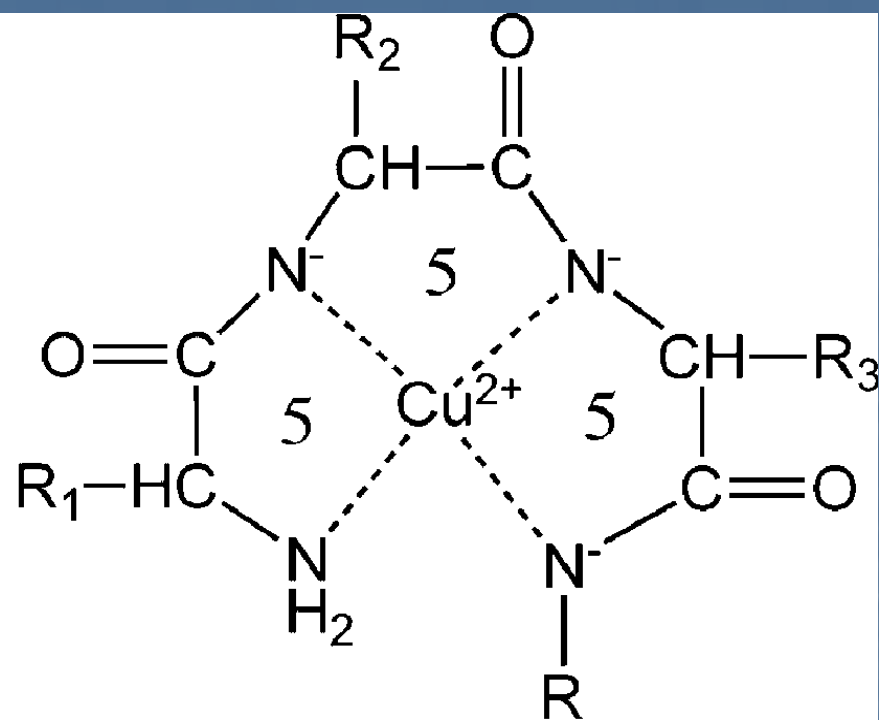
Μεταλλικά σύμπλοκα πεπτιδίων χωρίς όξινης-βασικές παράπλευρες ομάδες

n Η αμιδική ομάδα (-CONH-)

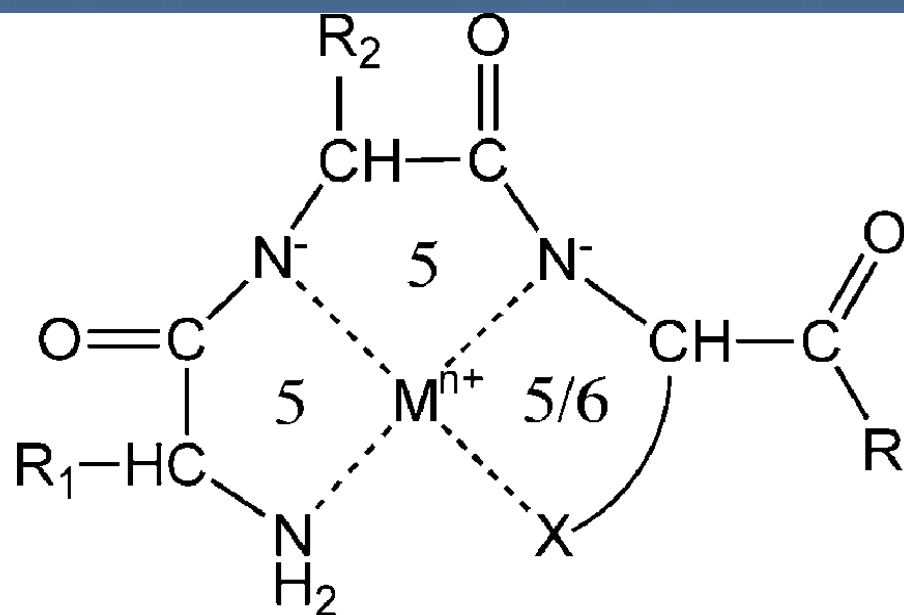

(a)

(b)

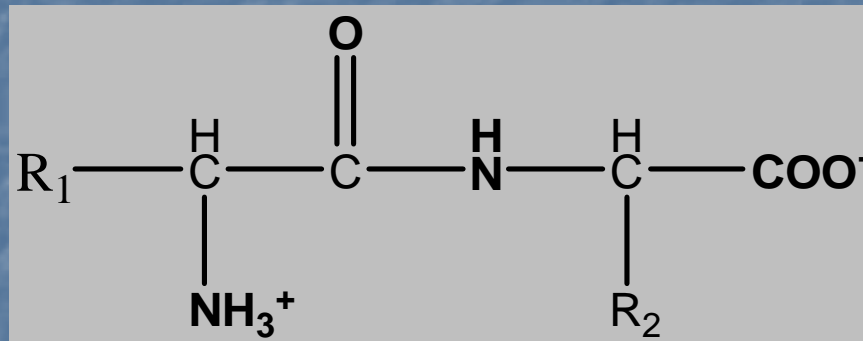

- a) $X = N_{Im}$ (His); $M^{n+} = Cu(II), Ni(II), Pd(II), Au(III), Pt(II)$
- b) $X = \beta-COO^-$ (Asp); $M^{n+} = Cu(II), (Ni(II), Pd(II))$
- c) $X = S^-$ (Cys); $M^{n+} = Ni(II), Pd(II)$
- d) $X = S-CH_3$ (Met); $M^{n+} = Pd(II), Pt(II)$

Μεταλλικά σύμπλοκα πεπτιδίων χωρίς όξινης-βασικές παράπλευρες ομάδες

n οξεοβασικές ιδιότητες πεπτιδίων-πεπτιδικού δεσμού

Υποκαταστάτης	pK (NH ₃ ⁺)	pK (COOH)
Gly	9.60	2.37
GlyGly	8.13	3.21
GlyGlyGly	7.96	3.27
GlyGlyGlyGly	7.97	3.24

τρεις κύριες όξινες/βασικές ομάδες

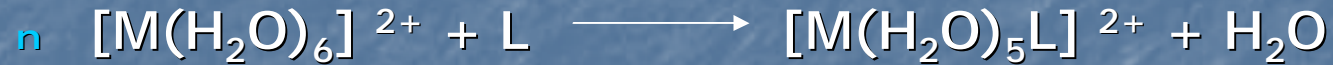
- Ποια είναι η επίδραση του μήκους της πεπτιδικής αλυσίδας στις τιμές των σταθ. ιονισμού;

Μεταλλικά σύμπλοκα πεπτιδίων χωρίς όξινης-βασικές παράπλευρες ομάδες

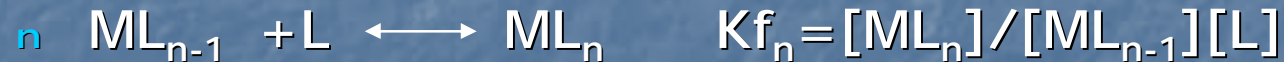
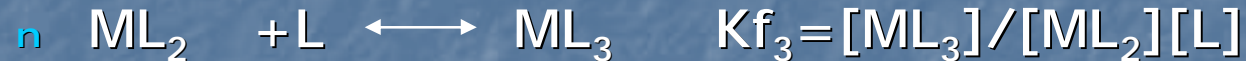
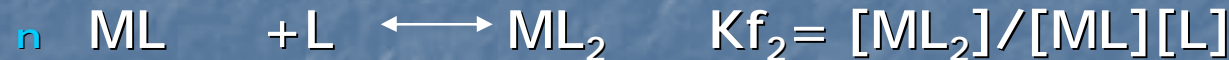
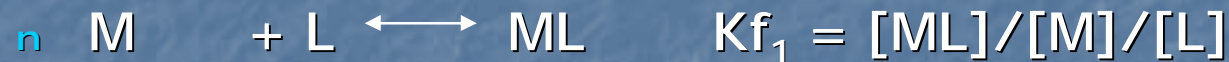
Παράγοντες οι οποίοι καθορίζουν το είδος των σωματιδίων που σχηματίζονται κατά την αλληλεπίδραση πεπτιδίων-μεταλλικών ιόντων

- n Η φύση του μεταλλικού ιόντος

- n το pH

- n Η φύση του αμινοξέος ή του πεπτιδίου
  - ◇ είδος παράπλευρης αλυσίδας/ων
  - ◇ μήκος πεπτιδικής αλυσίδας, κλπ

- n Η αναλογία M^{n+} : πεπτίδιο ή αμινοξύ

Σύμπλοκα Cu(II)-ολιγογλυκίνο ή –αλάνινο πεπτιδίων

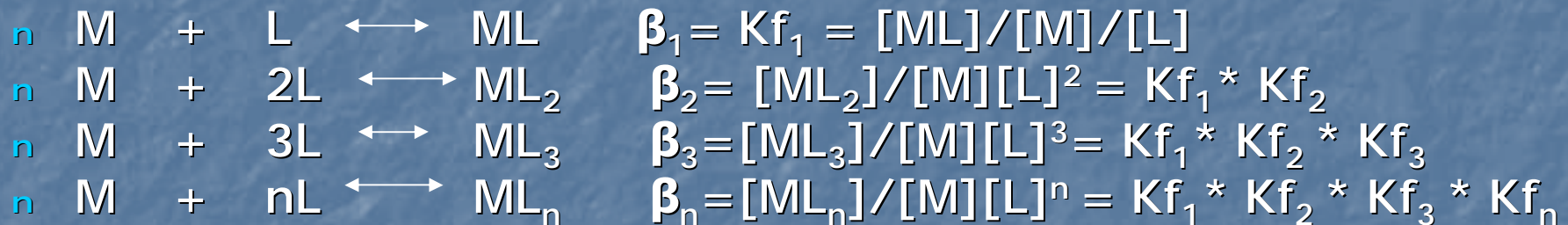
n Σε μεγαλύτερες συγκεντρώσεις L λαμβάνουν χώρα διαδοχικές αντιδράσεις υποκατάστασης μορίων νερού

Σύμπλοκα Cu(II)-ολιγογλυκίνο ή –αλάνινο πεπτιδίων

n Ομοίως γαι τις προηγούμενες αντιδράσεις μπορούμε να γράψουμε

n Αφού λοιπόν $\beta_n = K_n \cdot K_{n-1} \cdot K_{n-2} \dots K_1$

n ισχύει και $\log \beta_n = \log K_n + \log K_{n-1} + \log K_{n-2} \dots \log K_1$

n Επίσης (σημαντική σχέση) $\log \beta_n - \log \beta_{n-1} = \log K_n$

Σύμπλοκα Cu(II)-ολιγογλυκίνο ή –αλάνινο πεπτιδίων

n Ισορροπίες που περιλαμβάνουν M, L, H⁺

n Η συμπλοκοποίηση περιγράφεται απ' την εξίσωση

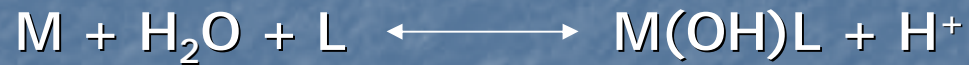
n και $\beta_{p,q,r} = [M_pH_qL_r]/[M]^p[H]^q[L]^r$

n q αρνητικό σε δυο περιπτώσεις

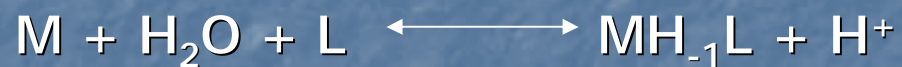
- υδρόλυση μεταλλικού ιόντος ή συμπλόκου
- ιονισμός πρωτονίου που κανονικά δεν ιονίζεται στην κλίμακα pH=0-14 (πχ πρωτόνιο αμιδικού δεσμού)

Σύμπλοκα Cu(II)-ολιγογλυκίνο ή –αλάνινο πεπτιδίων

n Η αντίδραση

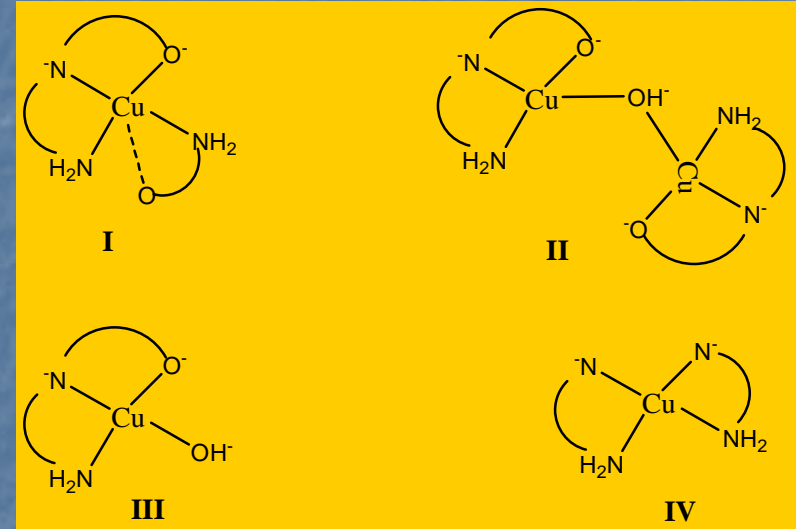
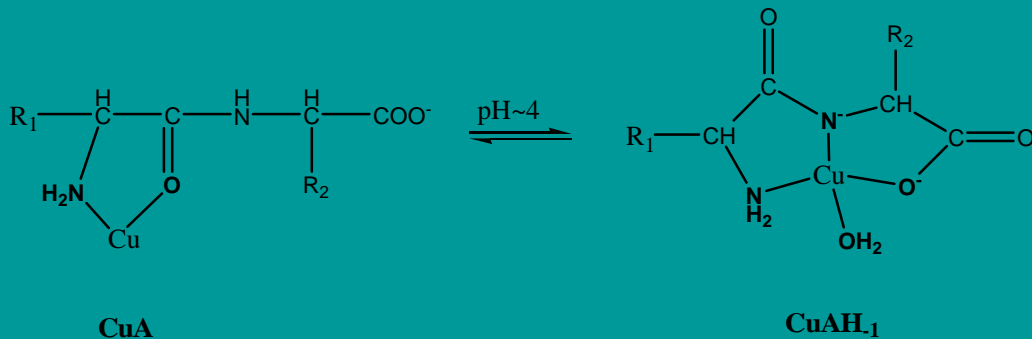
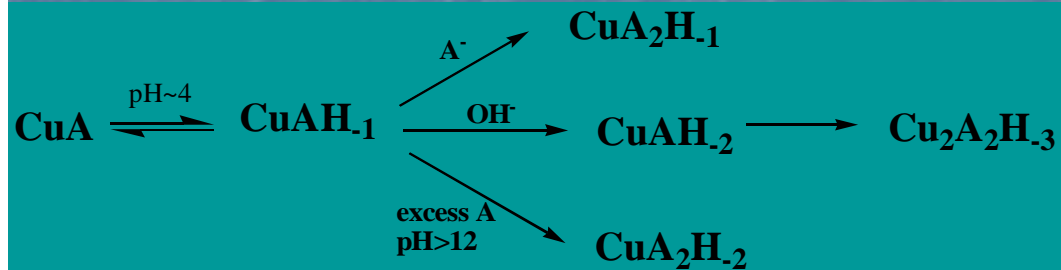
μπορεί να γραφτεί και ως:

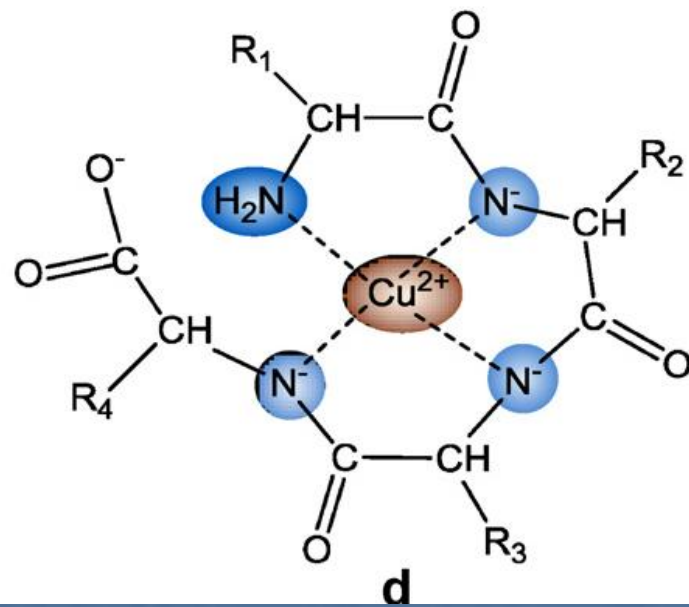
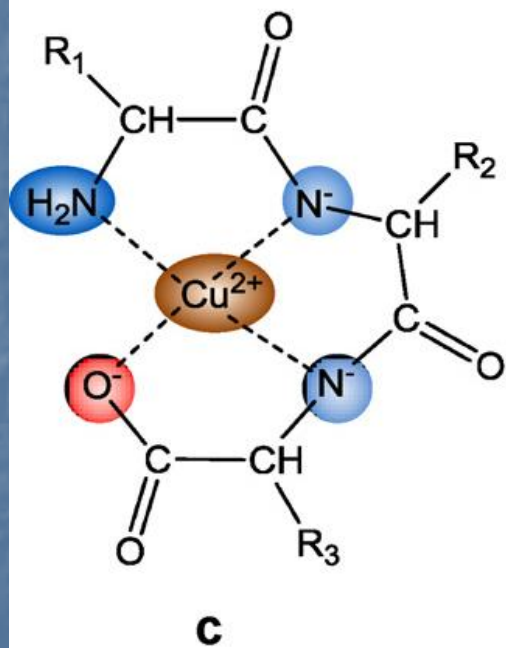
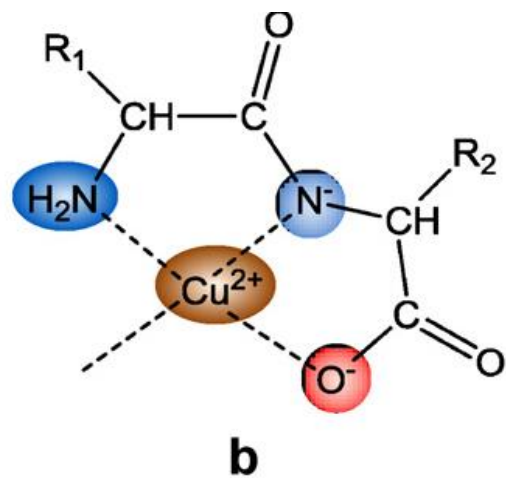
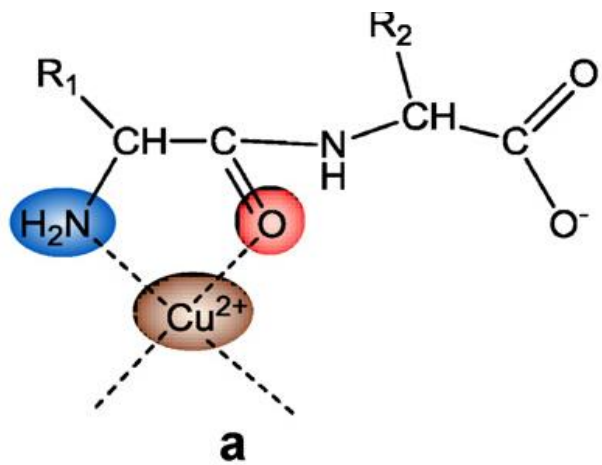

$$\text{με } \beta_{1,-1,1} = [M(OH)L]/[M][H]^{-1}[L]$$

Σύμπλοκα Cu(II)-ολιγογλυκίνο ή -αλάνινο πεπτιδίων

$n \blacktriangleright$ GlyGly + Cu(II)

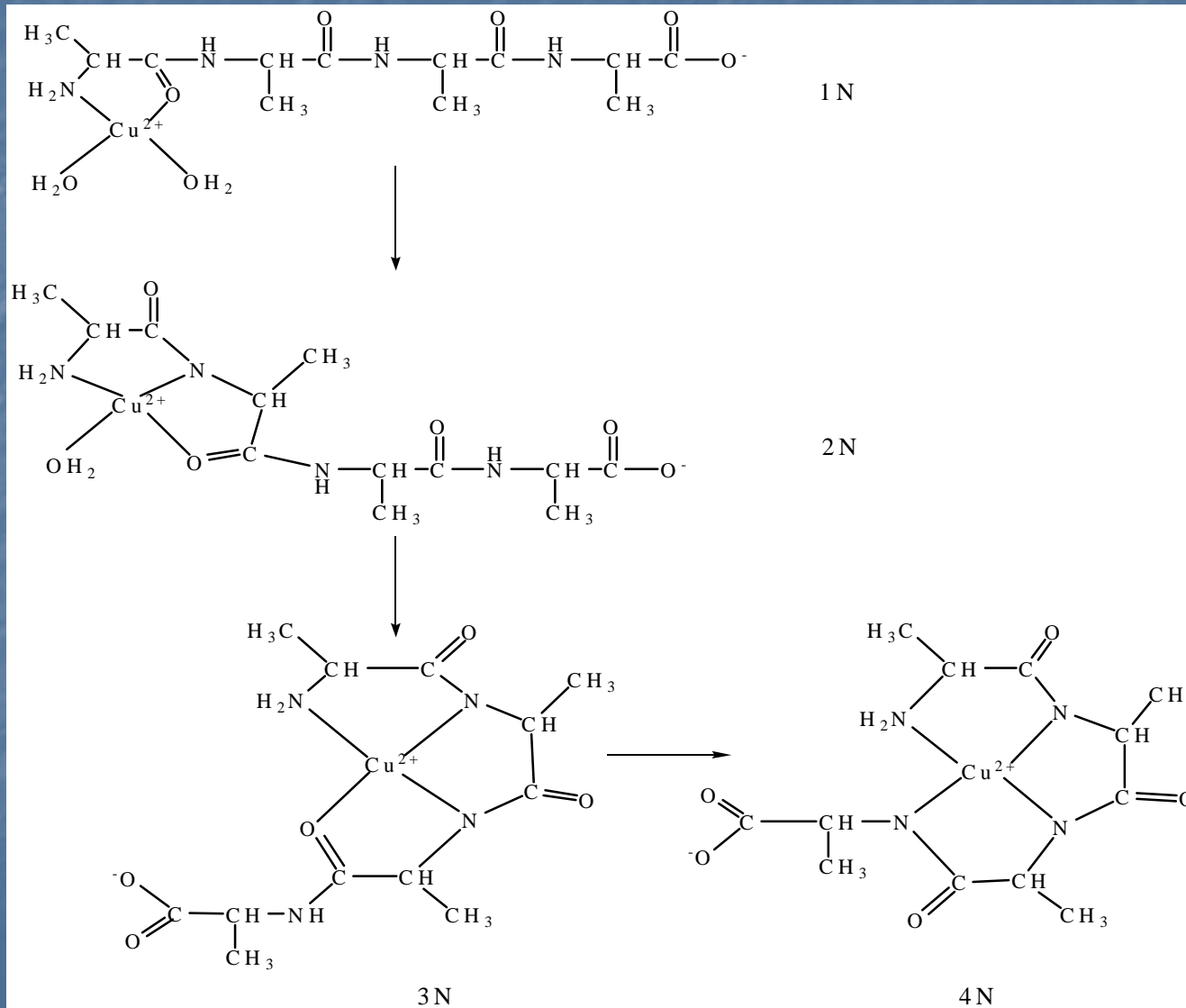

Σύμπλοκα Cu(II)-ολιγογλυκίνο ή –αλάνινο πεπτιδίων

n ► Gly₃ ή Gly₄ ή Ala₄ + Cu(II)

Σωματίδια	GlyGly	GlyGlyGly	GlyGlyGlyGly
CuA	5.56	5.24	5.08
CuAH ₁	1.33	0.02	-0.42
CuAH ₂	-8.04	-6.58	-7.31
CuAH ₃	-	-	-16.60
CuA ₂ H ₁	4.46	-	-
CuA ₂ H ₃	-4.51	-	-
pK _{amide 1}	4.23	5.22	5.50
pK _{amide 2}	<u>9.37</u>	6.60	6.89
pK _{amide 3}	-	-	9.29

Σύμπλοκα Cu(II)-ολιγογλυκίνο ή -αλάνινο πεπτιδίων

Σύμπλοκα Cu(II)-ολιγογλυκίνο ή –αλάνινο πεπτιδίων

- n Ποια η επίδραση των διαδοχικών αλλαγών στην σφαίρα ένταξης του μεταλλοϊόντος όσον αφορά τις φασματοσκοπικές παραμέτρους??
- n ανοικτό γαλάζιο (1N) à βαθύ κυανό (2N) à ιώδες (3N) à ρόζ(4N)
- n $\lambda_{\max}$ από 720 nm (1N) σε 520-550 nm (4N)
- n μείωση του παράγοντα g και αύξηση του τελεστή υπέρλεπτης αλληλεπίδρασης A (EPR)

Σύμπλοκα Ni(II)-ολιγογλυκινών

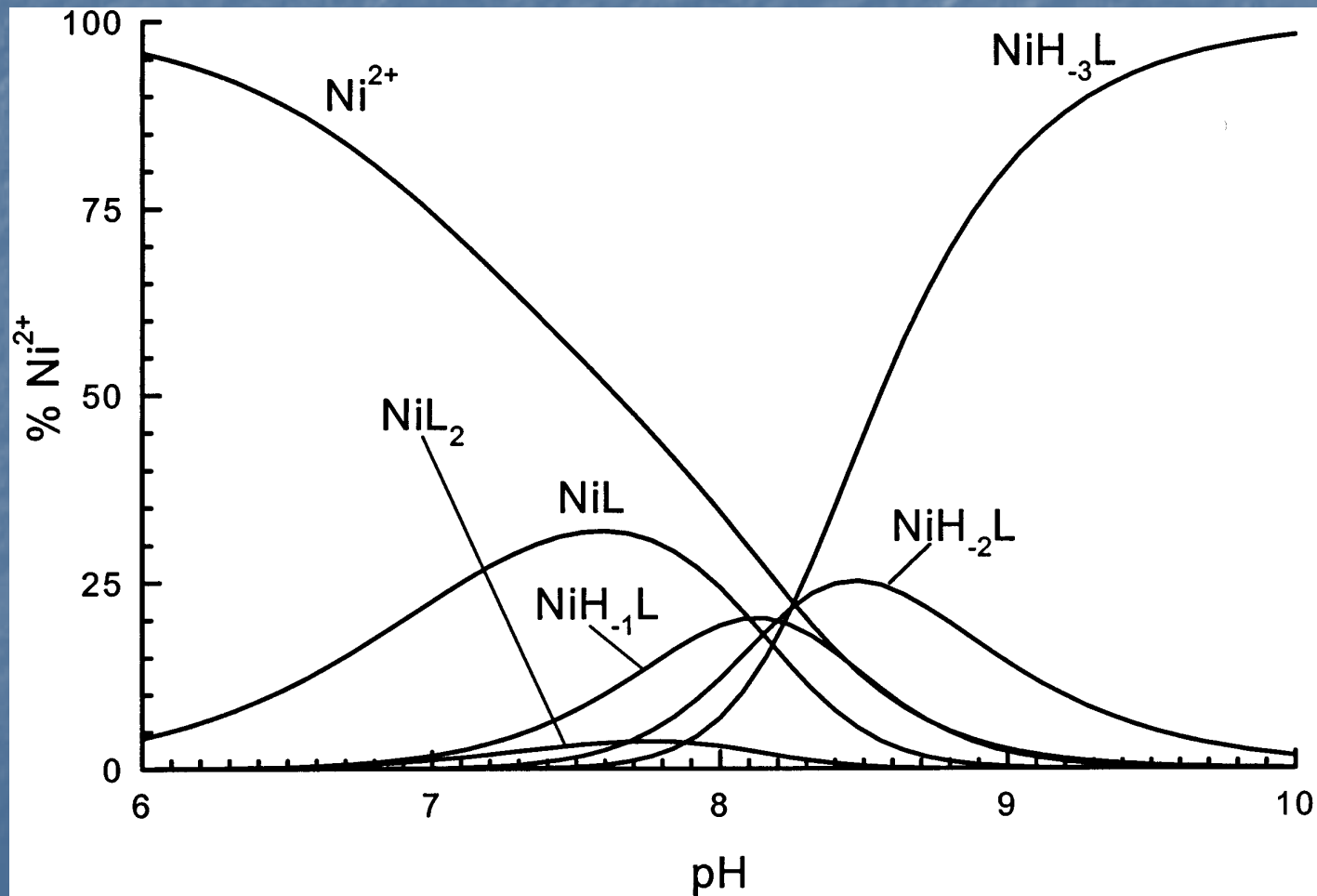
Ni(II) και ολιγογλυκίνες

- κύριες διαφορές απ' τα αντίστοιχα σύμπλοκα του Cu(II)
  - ◇ αποπρωτονίωση πρώτου αμιδικού αζώτου σε υψηλότερες τιμές pH
  - ◇ συνεργατική αποπρωτονίωση υπολοίπων
  - ◇ μετάβαση από οκταεδρική γεωμετρία (υψηλού spin, παραμαγνητικά) σε επίπεδη τετραγωνική (χαμηλού spin, διαμαγνητικά). γιατί;

Σύμπλοκα Ni(II)-ολιγογλυκινών

- Το σύστημα Ni(II)-Gly₄

Άλλα μεταλλικά ιόντα (Pd(II), Co(II), Zn(II))

- Pd(II)

- ◇ $pK_{\text{amide1}} \sim 2, pK_{\text{amide2,3}} \sim 4$
(συνεργατικά)

- ◇ σχηματισμός κίτρινων επίπεδων τετραγωνικών διαμαγνητικών συμπλόκων

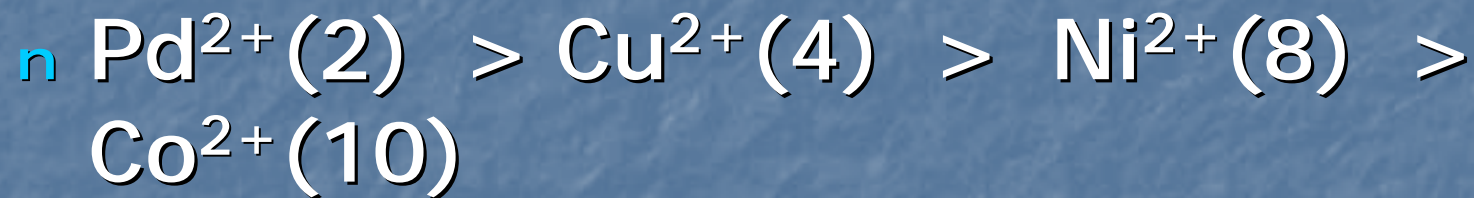
- ◇ δομές όπως Cu(II)-Ala₄

Άλλα μεταλλικά ιόντα (Pd(II), Co(II), Zn(II))

- Co(II)
  - ◇ $pK_{\text{amide1}} \sim 10$
  - ◇ ταχεία οξείδωση σε αλκαλικό διάλυμα σχηματισμός συμπλόκων Co(III)
- Zn(II)
  - ◇ Δεν ιονίζεται ο αμιδικός δεσμός (υπάρχουν και εξαιρέσεις)
  - ◇ Σε ελαφρώς όξινα διαλύματα σχηματίζεται το σωματίδιο ZnA ίδιας δομής με το αντίστοιχο Cu(II)
  - ◇ Σε υψηλότερα pH $\rightarrow$ υδρόλυση Zn(II)

Άλλα μεταλλικά ιόντα (Pd(II), Co(II), Zn(II))

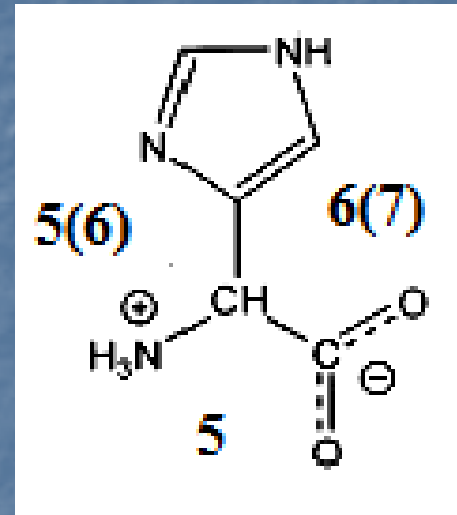
► Σειρά δραστηριότητας M(II) όσον αφορά τον ιονισμό του πεπτιδικού δεσμού

Σύμπλοκα Cu(II), Ni(II) με πεπτίδια που περιέχουν το αμινοξύ ιστιδίνη (His)

η στοιχειομετρία των
συμπλόκων καθώς και ο
τρόπος ένταξης του
μεταλλικού ιόντος εξαρτάται
επιπλέον:

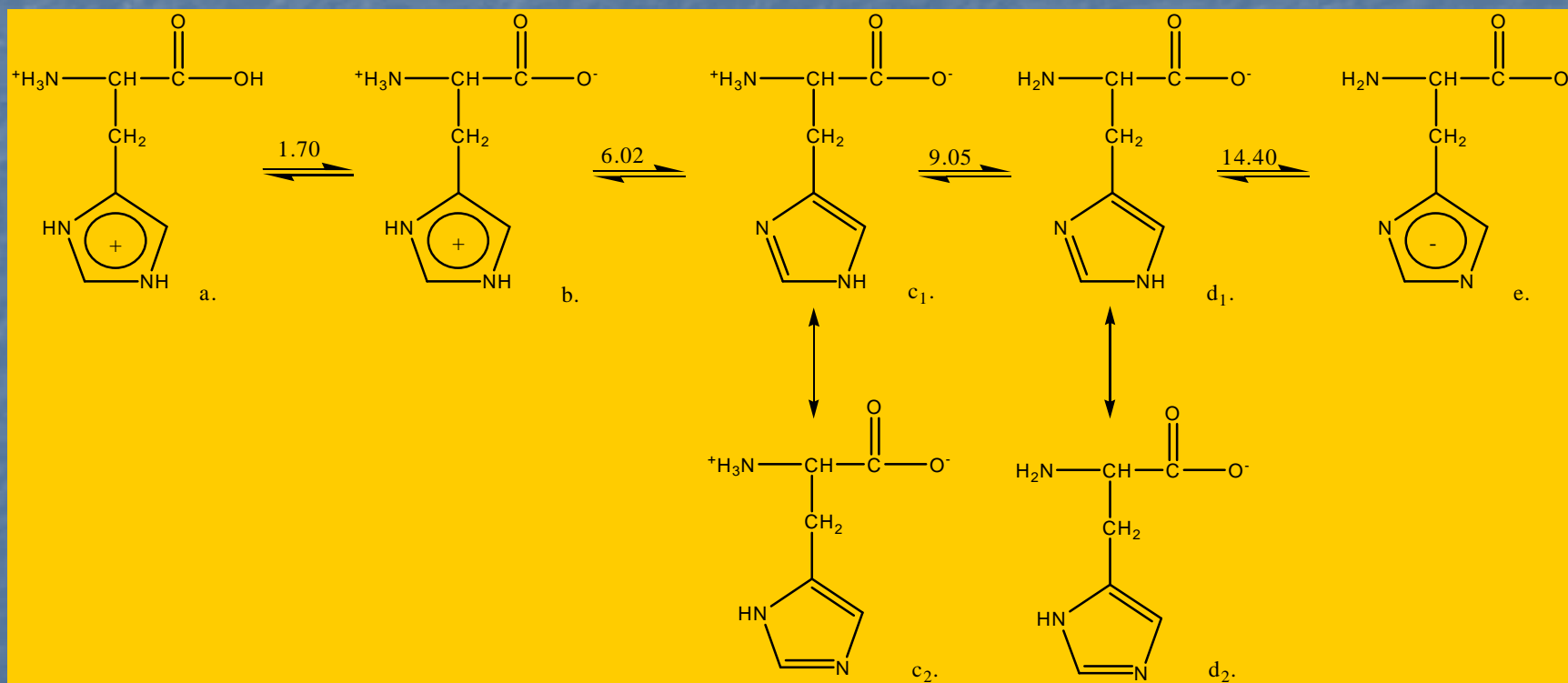
→ από την θέση της His
στην πεπτ. αλληλουχία

σειρά ιονισμού

καρβοξυλικό άτομο O⁻ N(3)
ιμιδαζολίου α-NH₂ N(1)
ιμιδαζολίου (πυρρολικό)

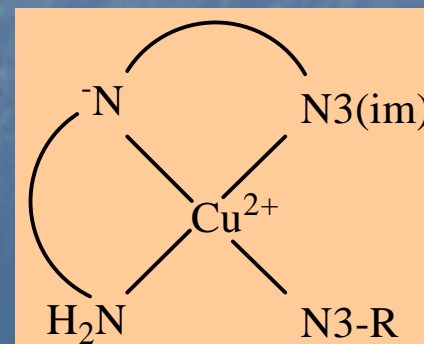
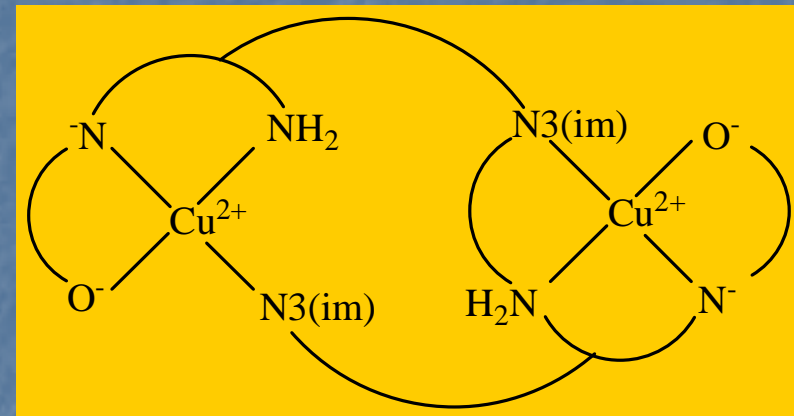
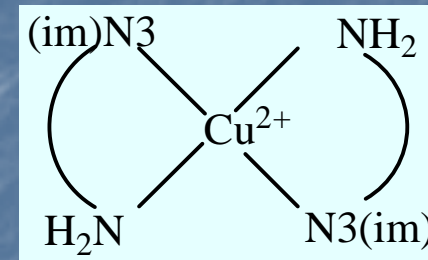
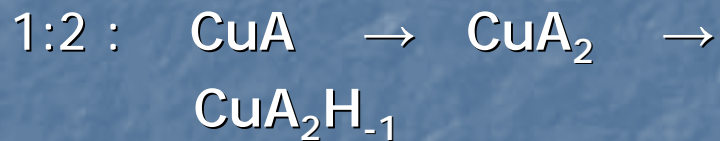
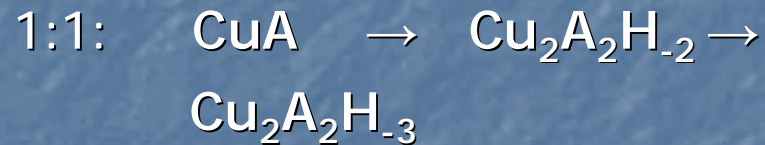
	pK
pK (α-COOH)	1.70
pK (imidazol)	6.02
pK (NH ₃ ⁺)	9.09

Σύμπλοκα Cu(II), Ni(II) με πεπτίδια που περιέχουν το αμινοξύ ιστιδίνη (His)

Σύμπλοκα Cu(II), Ni(II) με πεπτίδια που περιέχουν το αμινοξύ ιστιδίνη (His)

n Διπεπτίδια του τύπου His-X
και X-His (X=αλειφατικά
αμινοξέα)

Σύμπλοκα Cu(II), Ni(II) με πεπτίδια που περιέχουν το αμινοξύ ιστιδίνη (His)

n Διπεπτίδια του τύπου His-X και **X-His**
(X=αλειφατικά αμινοξέα)

n

n 1:1 CuA $\rightarrow$ CuAH₋₁ $\rightarrow$
τετραπυρηνικά σύμπλοκα

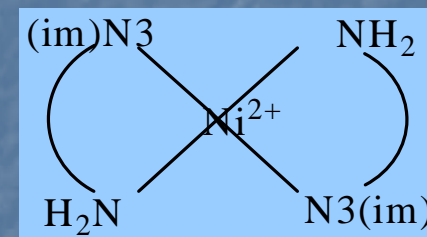
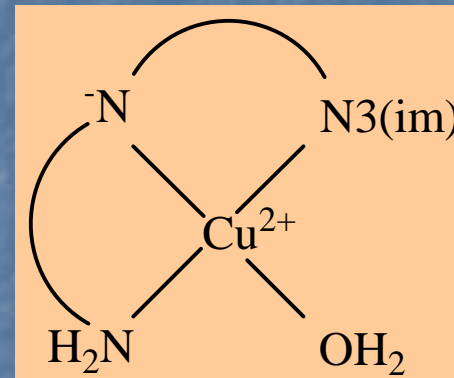
n

n 1:2 CuA $\rightarrow$ CuAH₋₁ $\rightarrow$
CuA₂H₋₁

n **His-X** και Ni(II)
κύριο σύμπλοκο το NiL₂ με ένταξη
τύπου ισταμίνης

n **X-His** και Ni(II)

n κύριο σύμπλοκο το NiLH₋₁ (pH~6.7)

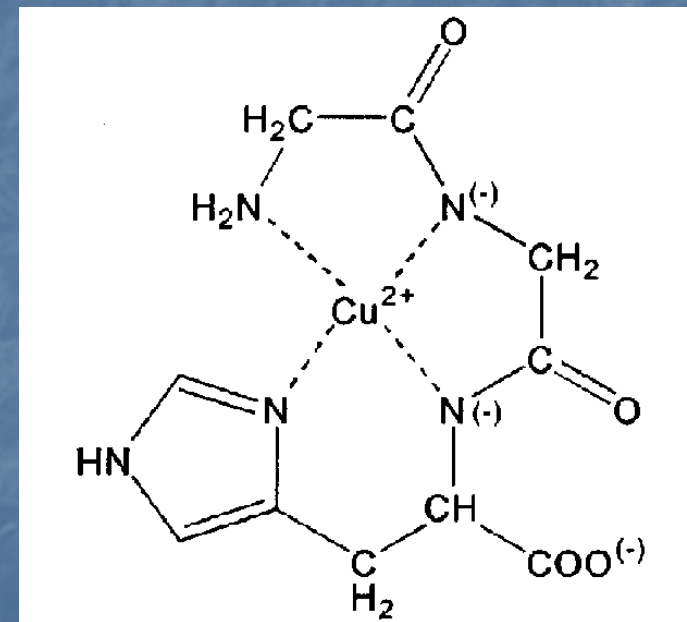
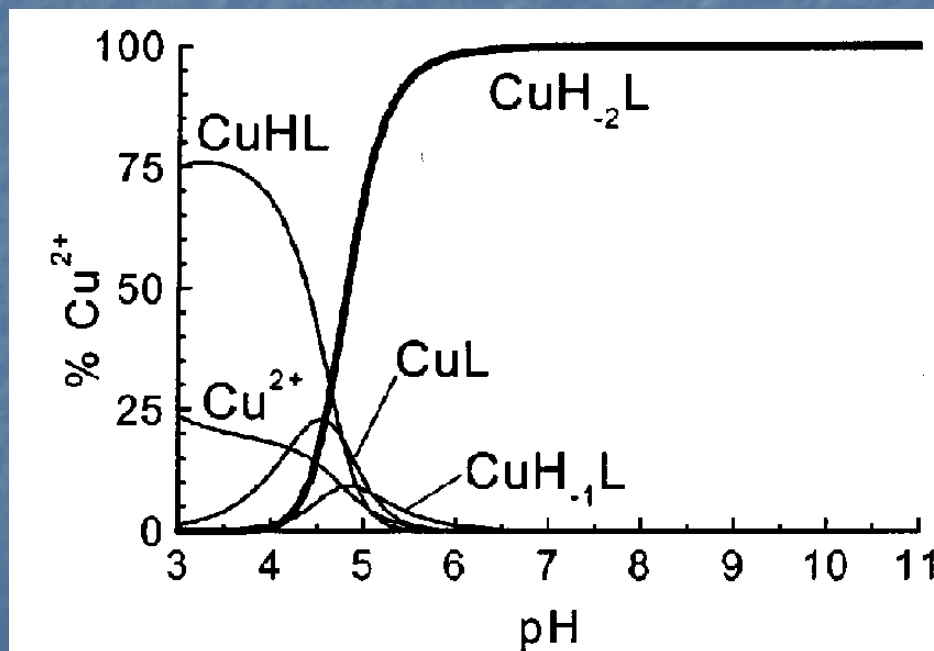
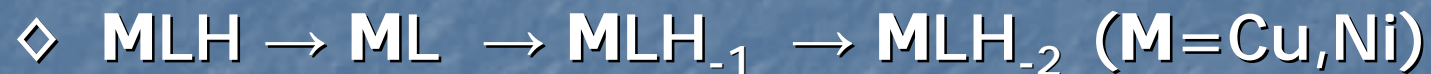

Σύμπλοκα Cu(II), Ni(II) με πεπτίδια που περιέχουν το αμινοξύ ιστιδίνη (His)

n Τριπεπτίδια του τύπου X-Y-His με Cu(II) και Ni(II)

- $Cu(II) + Gly-Gly-His$

Πορεία συμπλοκοποίησης

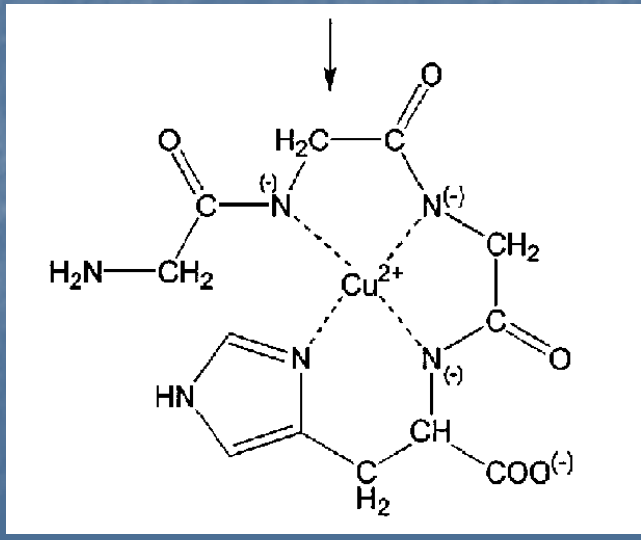
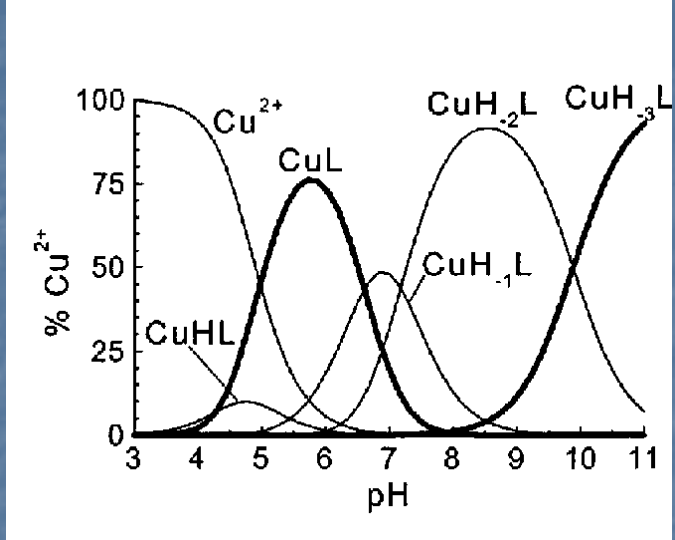
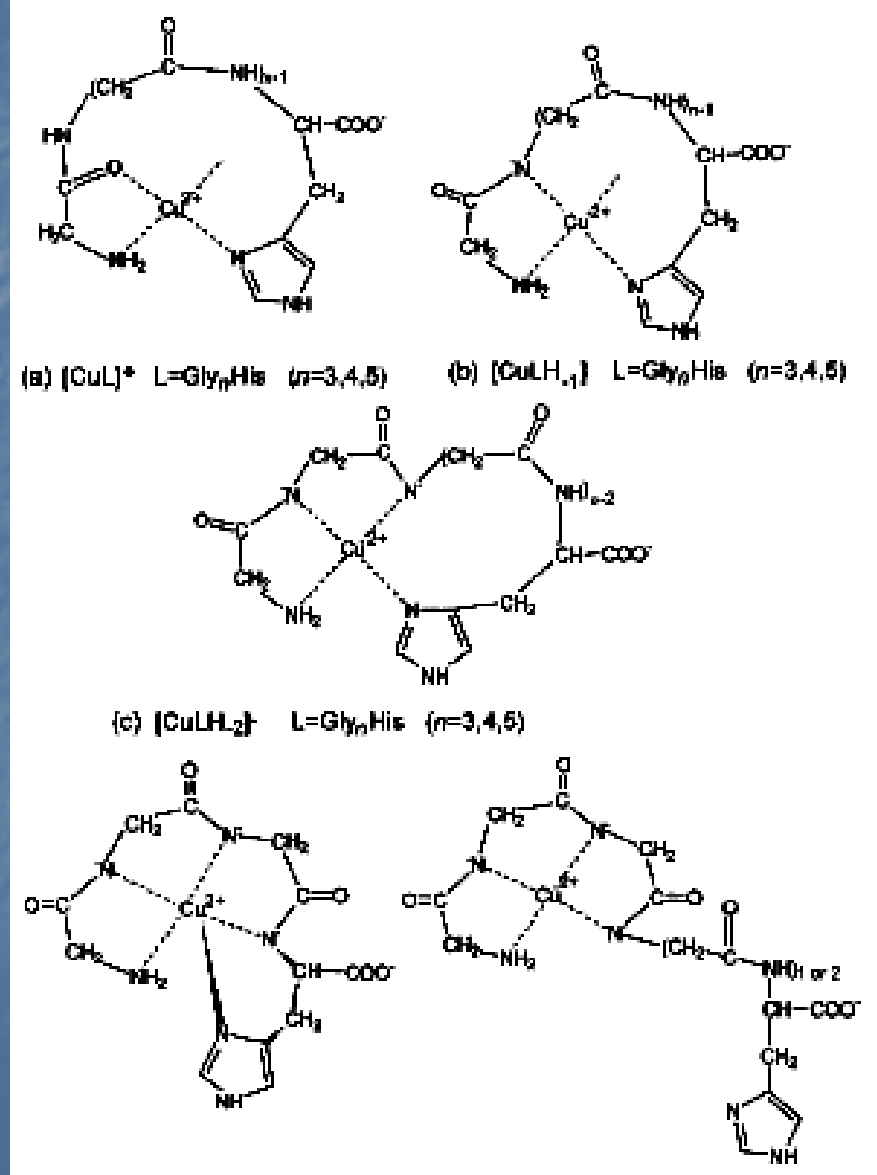

Σύμπλοκα Cu(II), Ni(II) με πεπτίδια που περιέχουν το αμινοξύ
ιστιδίνη (His)

Τετραπεπτίδια του τύπου X-Y-Z-His με Cu(II) και Ni(II)

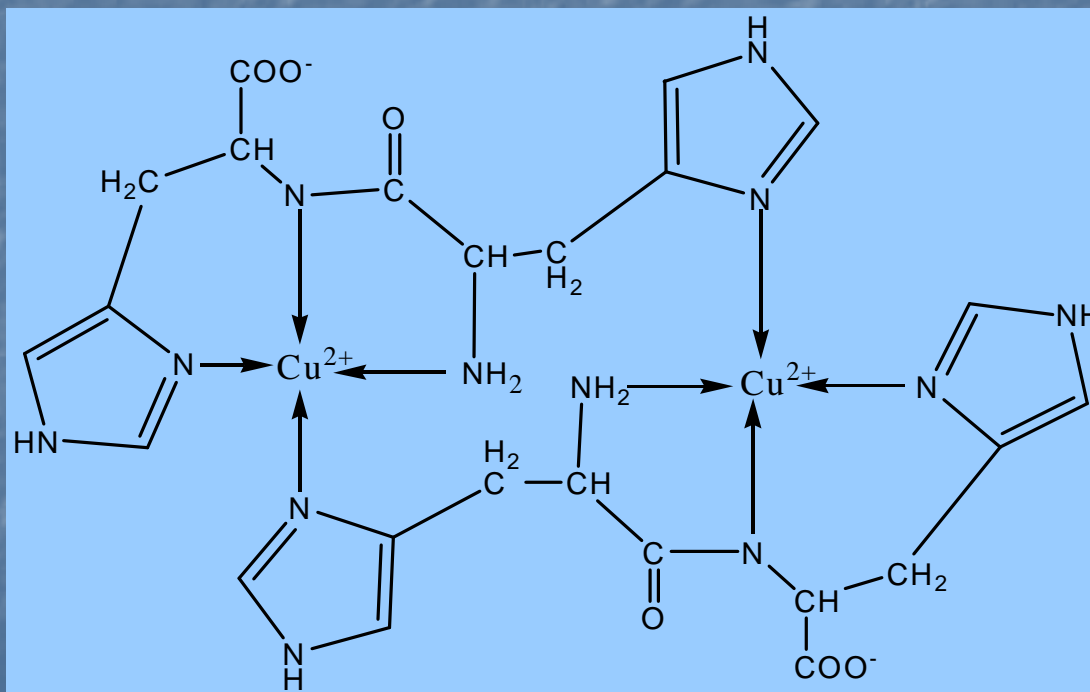
- Cu(II) + Gly-Gly-Gly-His Χαρακτηριστικά:
  - ◇ Διαδοχικός σχηματισμός 1N,2N,3N,4N σωματιδίων
  - ◇ η ένταξη ξεκινά από το ιμιδαζολικό άζωτο (όταν η απόσταση N-τελ άκρου-His > δυο αμινοξέων)
  - ◇ δεν υπάρχει συνεργατικότητα κατά την αποπρωτονίωση αμιδικών αζώτων
- Ni(II) + Gly-Gly-Gly-His Χαρακτηριστικά:
  - ◇ Τα ίδια, επιπλέον το 4N σύμπλοκο NiLH₃ επίπεδο τετραγωνικό και διαμαγνητικό

Σύμπλοκα Cu(II), Ni(II) με πεπτίδια που περιέχουν το αμινοξύ ιστιδίνη (His)

Σύμπλοκα Cu(II), Ni(II) με πεπτίδια που περιέχουν το αμινοξύ ιστιδίνη (His)

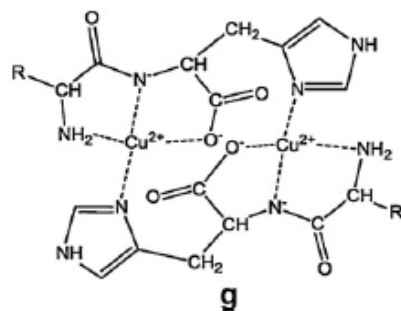
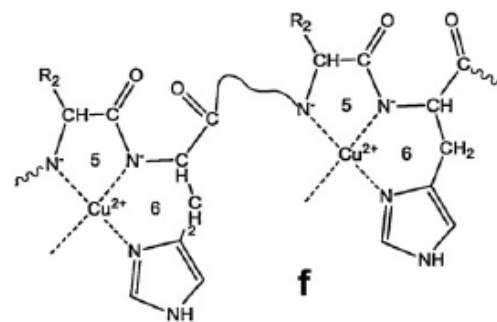
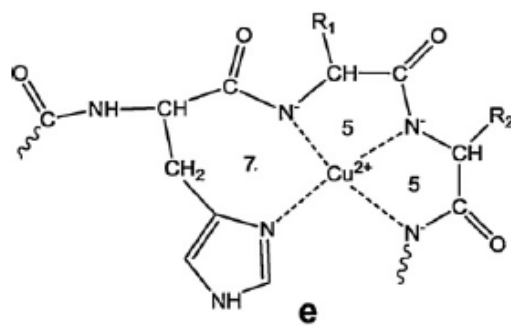
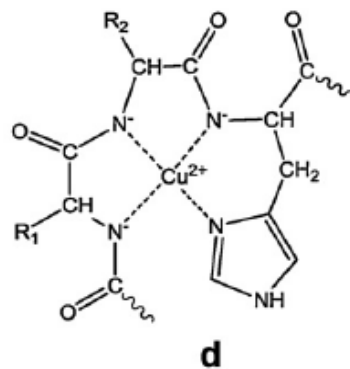
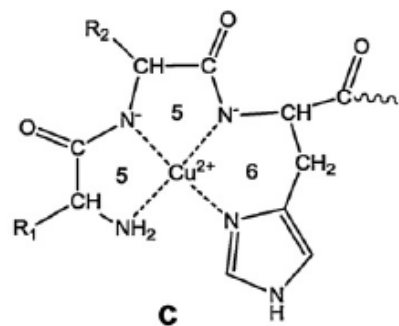
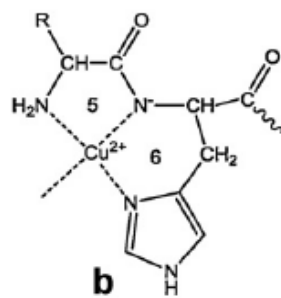
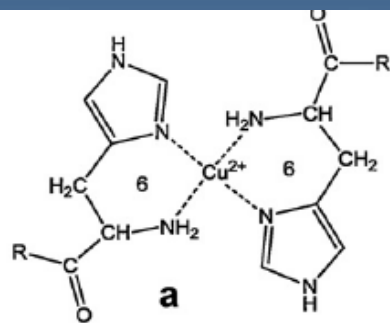
- Το διπεπτίδιο His-His.
Αλληλεπίδραση με Cu(II)

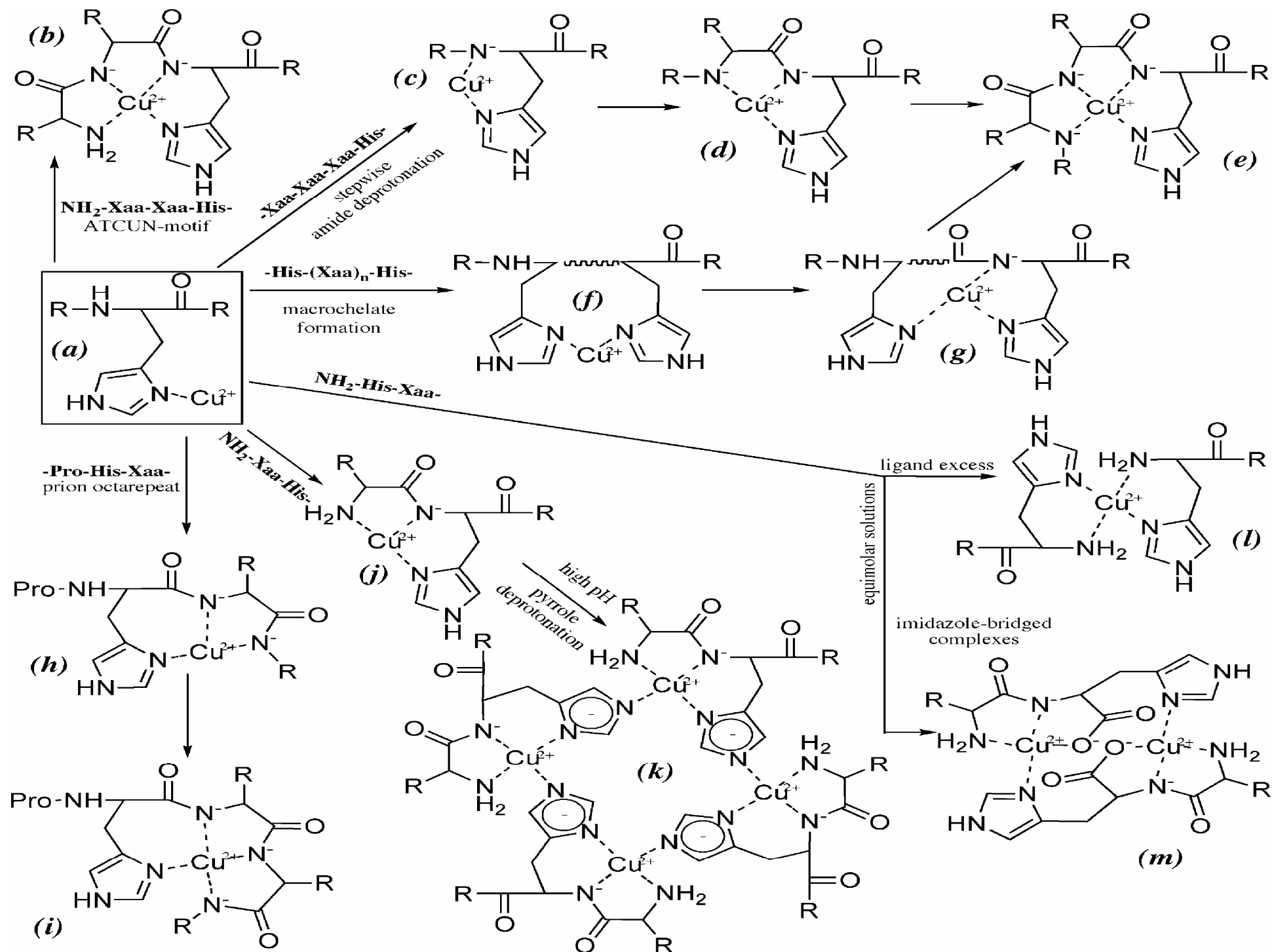

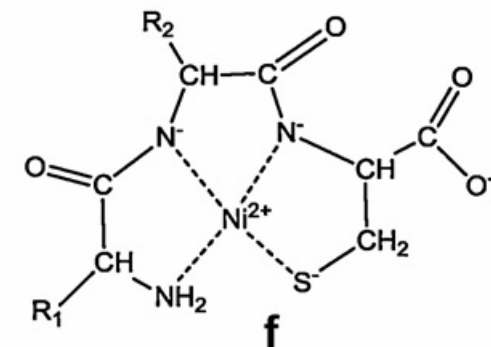
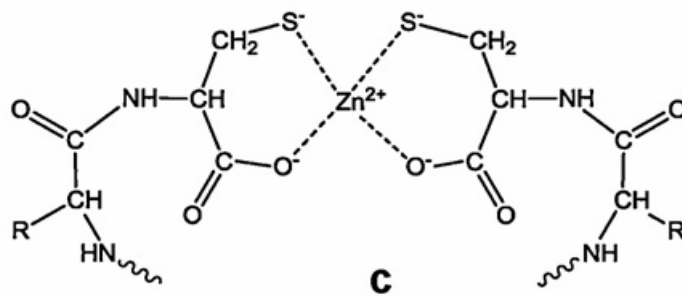
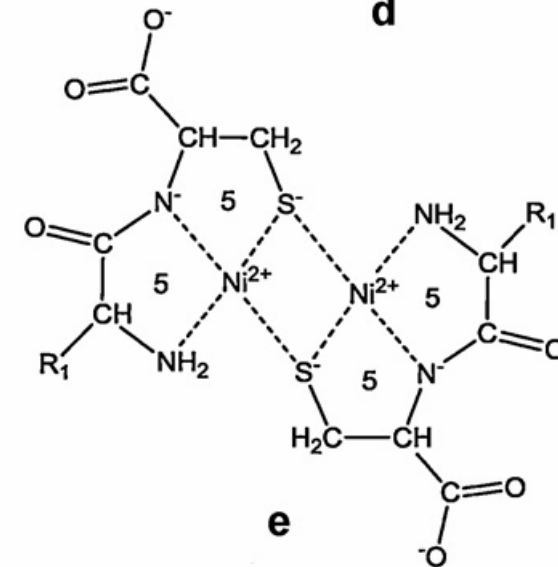
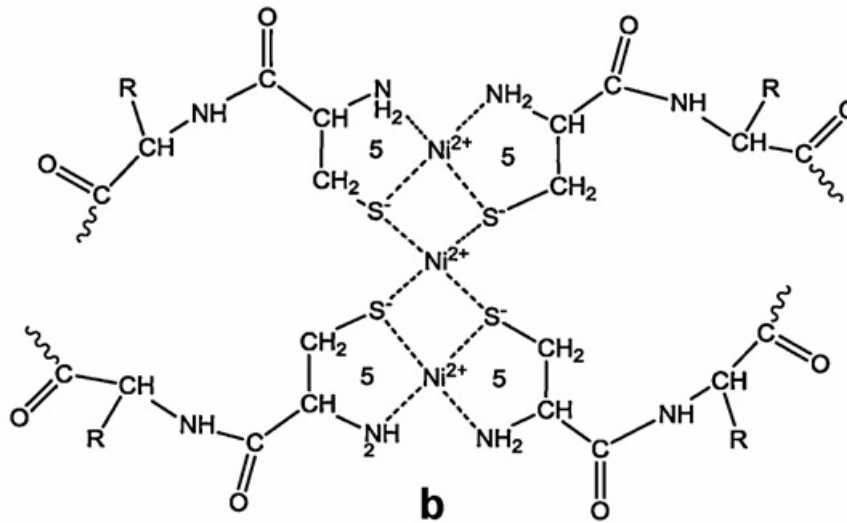
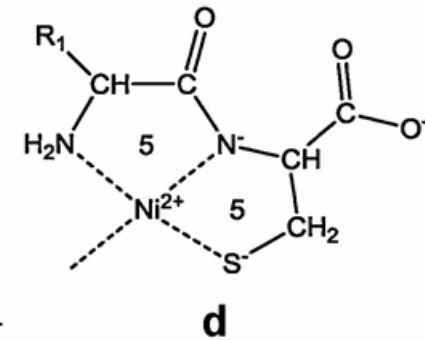
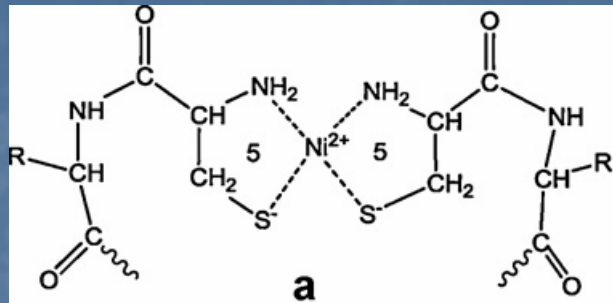
Σύμπλοκα Cu(II), Ni(II) με πεπτίδια που περιέχουν το αμινοξύ ιστοιδίνη (His). Συμπεράσματα

- n (i) Η παρουσία ιστοιδίνης στην N-τελική θέση ενός πεπτιδίου παρεμποδίζει τον ιονισμό και ένταξη αμιδικών ατόμων αζώτου με τα μεταλλικά ιόντα, λόγω του σχηματισμού του θερμοδυναμικά σταθερού σωματιδίου ML με ένταξη τύπου ισταμίνης (N(3), α-NH₂)
- n (ii) Η παρουσία ιστοιδίνης στην C-τελική ή ενδιάμεσες θέσεις αυξάνει μεν την σταθερότητα των σχηματιζόμενων συμπλόκων, παρεμποδίζει δε την ένταξη των ατόμων δοτών των αμινοξικών καταλοίπων που την ακολουθούν (ιστιδίνη) στην αλληλουχία.

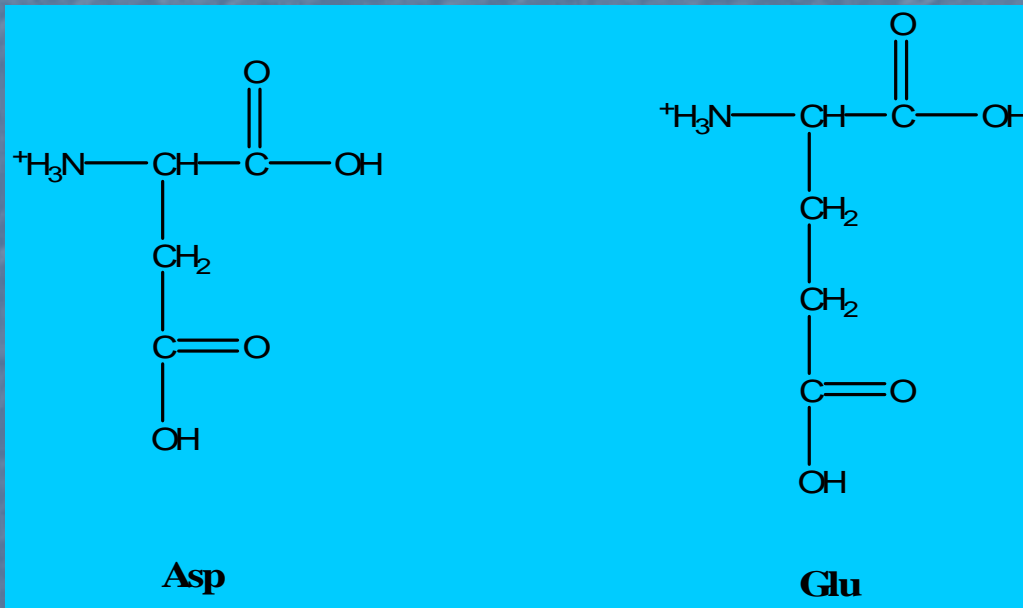
Σύμπλοκα πεπτιδίων που περιέχουν το αμινοξύ κυστεινή

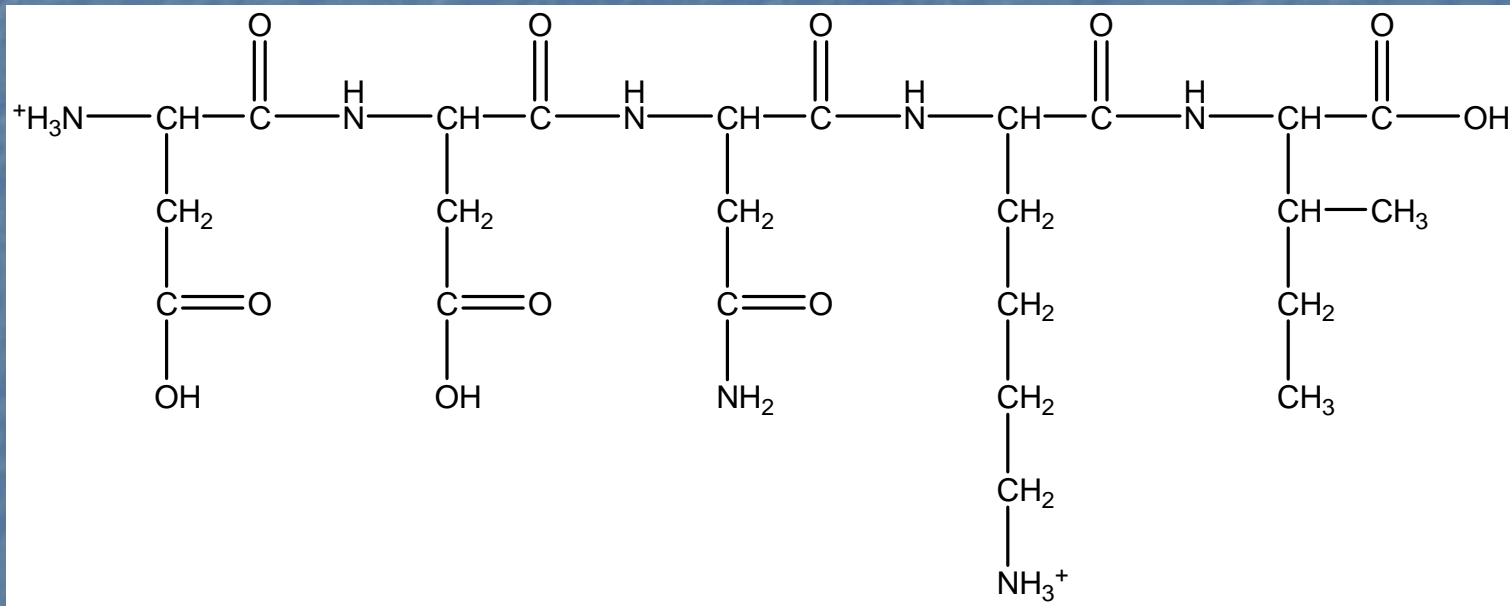
Σύνπλοκα πεπτιδίων που περιέχουν τα αμινοξέα ασπαρτικό οξύ

(Asp) και γλουταμικό οξύ (Glu)

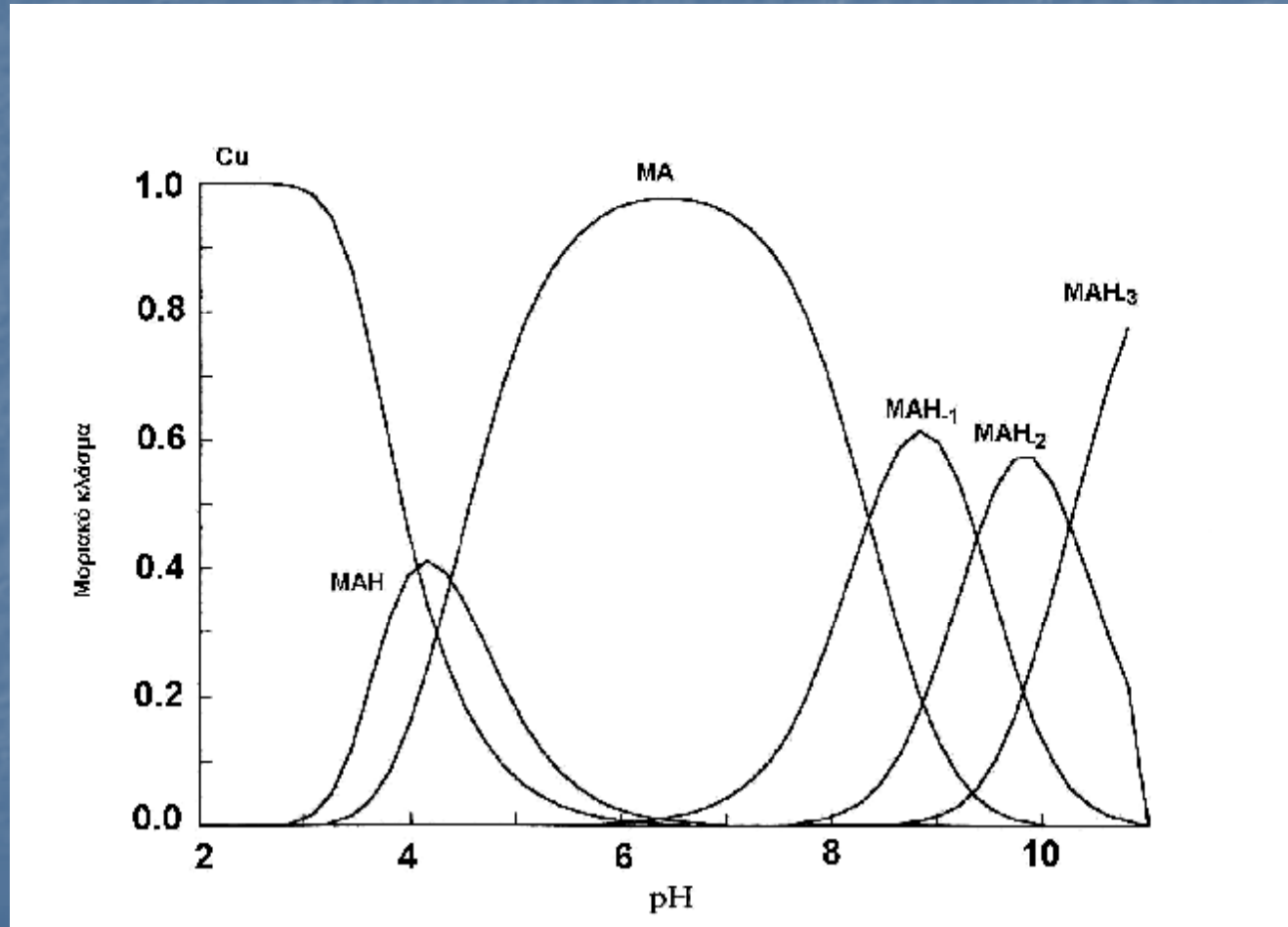
**Σύμπλοκα πεπτιδίων που περιέχουν τα αμινοξέα ασπαρτικό οξύ
(Asp) και γλουταμικό οξύ (Glu)**

- ▶ Το σύστημα Cu(II):Asp-Asp-Asn-Lys-Ile

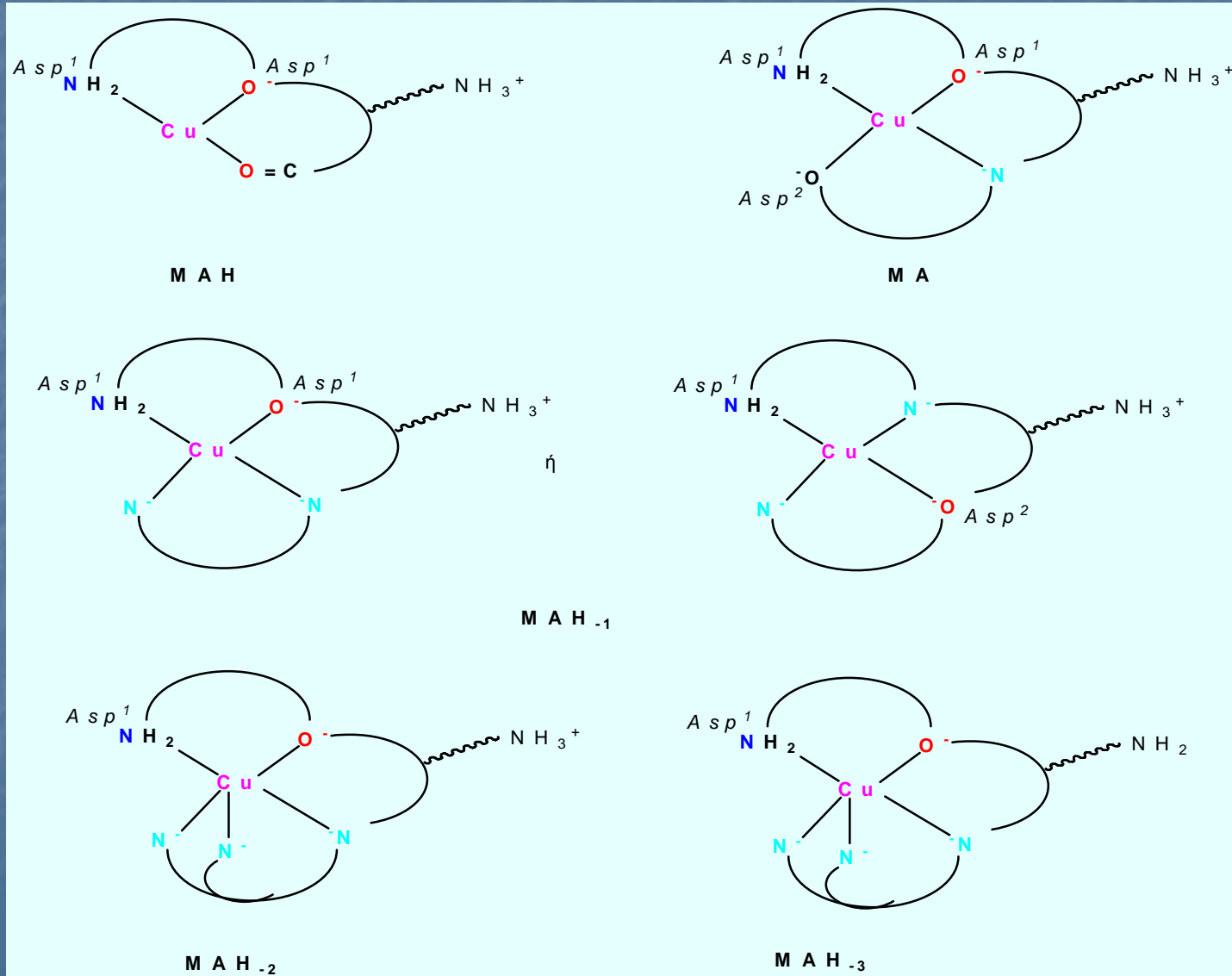

Σύμπλοκα πεπτιδίων που περιέχουν τα αμινοξέα ασπαρτικό οξύ (Asp) και γλουταμικό οξύ (Glu)

n $\text{CuAH} \rightleftharpoons \text{CuA} \rightleftharpoons \text{CuAH}_{-1} \rightleftharpoons \text{CuAH}_{-2} \rightleftharpoons \text{CuAH}_{-3}$

Σύμπλοκα πεπτιδίων που περιέχουν τα αμινοξέα ασπαρτικό οξύ (Asp) και γλουταμικό οξύ (Glu)

Σύμπλοκα πεπτιδίων που περιέχουν τα αμινοξέα ασπαρτικό οξύ (Asp) και γλουταμικό οξύ (Glu)

n Συμπεράσματα

- (α) Η παρουσία Asp στο N-τελικό άκρο ενός πεπτιδίου αυξάνει την ικανότητα ένταξης αυτού και παρεμποδίζει τον ιονισμό και ένταξη αμιδικών ατόμων N
- (β) Η παρουσία Asp στο C-τελικό άκρο επηρεάζει σημαντικά την σταθερότητα των σχηματιζόμενων σωματιδίων
- (γ) Η παρουσία Asp στην δεύτερη θέση της αλληλουχίας έχει ως αποτέλεσμα την διευκόλυνση του ιονισμού και ένταξης του πρώτου πεπτιδικού ατόμου N και την αντίστοιχη παρεμπόδιση των υπολοίπων

Σύμπλοκα πεπτιδίων που περιέχουν τα αμινοξέα ασπαρτικό οξύ (Asp) και γλουταμικό οξύ (Glu)

(δ) Η παρουσία Asp στην τρίτη θέση της αλληλουχίας έχει ως αποτέλεσμα την ένταξη τριών ατόμων αζώτου (α -NH₂, δυο αμιδικά καθώς και το β -COO⁻ του ασπαρτικού)

Ο ιονισμός και η συνακόλουθη ένταξη των πεπτιδικών ατόμων αζώτου λαμβάνει χώρα συνεργατικά και έτσι 2N σωματίδια της μορφής (α -NH₂, N(-)) δεν ανιχνεύονται

(ε) Τα παραπάνω συμπεράσματα (α-δ) έχουν περιορισμένη ή καθόλου εφαρμογή στα αντίστοιχα συστήματα όπου το αμινοξύ Asp αντικαθίσταται απ' το αμινοξύ Glu

(στ). Τα σχηματιζόμενα σύμπλοκα στα παραπάνω συστήματα είναι στην μεγάλη τους πλειοψηφία μονοπυρηνικά

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- n Imre Sovago, Katalin Osz, *Dalton Trans.*, (2006), 3841–3854.
- n Imre Sovago, Csilla Kallay, Katalin Varnagy, *Coordination Chemistry Reviews* 256 (2012) 2225– 2233